

TIL O‘QITISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Kudratxodjayeva Nargis Akbarovna

ToshDTU filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Bekmuxamedova Nargiz Islamovna

O‘zMu katta o‘qituvchi

ANNOTATSIYA

"Pedagogik texnologiya - bu butun o‘qitish va bilimlarni o‘zlashtirish jarayonida o‘z oldiga ta‘lim shakllarini samaradorlashtirish vazifasini qo‘yuvchi texnik hamda shaxs resurslari va ularning o‘zaro aloqasini hisobga olib, bilimlarni yaratish, qo‘llash va belgilashning tizimli uslubidir". Bu ta‘rifdagi asosiy tushuncha "tizimli uslub" dir. Aynan tizimli yondoshuv pedagogik texnologiyani o‘qitishga boshqa yondashuvlardan farqlovchi asosiy belgi hisoblanadi. Ta‘lim maqsadlari, uning mazmuni, o‘qitish va ta‘lim berish uslublari, nazorat va natijalarni baholashni o‘zaro aloqada va bir-biri bilan bog‘liqlikda loyihalash, ko‘pincha an‘anaviy o‘quv jarayonida yetishmaydigan narsalardir. Masalan, ko‘p hollarda ta‘lim, asosan, axborotni eslab qolishga yo‘naltirilgan, ta‘lim oluvchining bo‘lajak faoliyati esa muayyan ishlarni bajarish yoki tashkiliy, boshqaruv va kasbiy qarorlarni qabul qilish bilan bog‘liq bo‘ladi.

Key words: *pedagogik jarayon, metodologik fan, tahliliy yozishma, jurnalist tergov; hisobot, savolli keys;*

Pedagogik texnologiya o‘zida quyidagi o‘ziga xos xususiyatlarni namoyon etadi:

- 1) Pedagogik texnologiya pedagogik jarayonni takomillashtirish, optimallashtirishga bo‘lgan ijtimoiy ehtiyojni qondirish omili sanaladi.
- 2) Pedagogik texnologiya didaktik, tarbiyaviy xarakterdagi ta‘lim-tarbiya jarayonini samarali, mahoratli tarzda tashkil etishga oid nazariy va amaliy bilimlar majmui, metodologik fan sifatida namoyon bo‘ladi.
- 3) Pedagogik texnologiya ta‘lim-tarbiya jarayonining umumiy mohiyatini aks ettiruvchi yaxlit jarayondir.
- 4) Pedagogik texnologiya yo‘naltiruvchanlik vazifasini bajaradi, ya‘ni, u shaxsni rivojlantirish, tarbiyalash, shakllantirish uchun xizmat qiladi.
- 5) Pedagogik texnologiya - shaxsiylik xususiyatiga ega bo‘lib, muayyan texnologiyalarni ta‘lim-tarbiya jarayonida qo‘llashga nisbatan yagona, qat‘iy, me‘yoriy (standart) talablar qo‘yilmaydi.
- 6) Har bir pedagog u faoliyat olib yuritayotgan ta‘lim-tarbiya muhitining xususiyatlari, mavjud ichki va tashqi shart-sharoitlarini inobatga olgan holda muayyan texnologik yondashuvni amalga oshirish imkoniyatiga ega.
- 7) Pedagogik texnologiya o‘zida ta‘lim, tarbiya va shaxs taraqqiyoti (kamolot) birligini ifoda etadi.

Texnologiyalarning eng ilhomlantiruvchi jihati - bu butun dunyodagi tomoshabinlarni qamrab olish qobiliyatidir. Tilni o‘rganishda bu mahalliy o‘qituvchilarni jalb qilish va talabalar ona tilida so‘zlashuvchilar tomonidan o‘qitiladigan kurslarga kirish - bu to‘g‘ri immersiyani ta‘minlash demakdir. Til ta‘limini onlayn ravishda qabul qilish deyarli har kimga ushbu kurs va uning manbalaridan foydalanish imkoniyatini beradigan eshikni ochadi.

Ta‘lim markazlaridagi tillarni o‘rganish texnologiyasi kelajak emas, balki hozirgi ta‘limdir. Sinfda

yangi texnologiyalardan foydalanish tilni o‘zlashtirish yoki unga ega bo‘lish uchun mukammal qo‘shimcha bo‘ldi va texnologik qo‘llab-quvvatlash bilan birga ingliz tili kurslari o‘qishda muvaffaqiyat qozonishni istagan talabalar uchun eng samarali va kerakli hisoblanadi.

Bundan tashqari muvaffaqiyatli o‘qituvchilarni tayyorlashda ham texnologiyalar ko‘proq foyda keltiradi. Aslida, muvaffaqiyatli o‘qituvchilar - bular shaxslararo va shaxslararo munosabatlarning yuqori darajalariga ega va ular bolalar bilan tanishish uchun real imkoniyatlarga ega, qayerda bo‘lishidan qat’iy nazar va ularning so‘zlarini chin dildan eshitish. Bundan tashqari, muvaffaqiyatli o‘qituvchilarga ega bo‘lishi kerak, o‘qitiladigan materialni va uning kamtarligini, sevimli shaxsiyatini va ularning o‘zaro munosabatini chuqur anglash va ularning o‘quvchilari bilan aloqa qilish va ularga bo‘lgan hurmat. Bundan tashqari, muvaffaqiyatli ingliz tili o‘qituvchilari mavjud texnologiyalardan maksimal darajada foydalanishlari kerak, o‘quv xonalari va shuningdek, o‘z o‘quvchilari uchun internetdan yuklab olingan qiziqarli materiallardan foydalanadilar.

Til o‘qitishdagi zamonaviy texnologiyalardan biri bu *“case study”* dir.

Bu metodning nomi inglizcha “case-study” so‘zlaridan olingan. Bunda “case” – yashik, quti, gilof, jild, “study” – o‘rganish, tadqiq qilish, ilm bilan shug‘ullanish, o‘quv fani, saboq olish, o‘qish ma’nolarini bildiradi. Bu metod haqida inglizcha aytiladigan “case – true life”, ya’ni “keys – haqiqiy hayot” iborasiga ko‘ra keys – real hayotning «bir parchasidir». Shunga ko‘ra bu metodni “amaliy holatlarni o‘qitish metodi” deb ham ataladi.

Keys-stadi metodi bo‘yicha o‘rganilayotgan har bir muammo yoki mavzu yuzasidan amalga oshiriladigan ishlar rejasi, ularni bajarish tafsiloti, natijalar va xulosalar yig‘indisi alohida keysni tashkil qiladi. Bu metod ta’lim jarayonida hayotiy vaziyatlardan foydalanishga qaratilgan. Bu esa, hozirgi kunlarda ta’lim sohasidagi dolzarb bo‘lgan muammolardan hisoblanadi. Ushbu muammoni hal qilish imkonini berishi bu metodning alohida ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatib turibdi.

Shu sababli G‘arb mamlakatlaridagi ta’lim muassasalarida keys-stadi metodidan, ya’ni keyslardan foydalanish o‘quv rejasining 25 % ini tashkil qiladi. Shu munosabat bilan ta’lim muassasalarida hayotiy vaziyatdan foydalanishning ahamiyati haqida qisqacha to‘xtalib o‘tamiz.

Til o‘qitishda materialni bayon qilishga ko‘ra keyslarning turlari quyidagicha bo‘lishi mumkin:

Materiallarni yetkazishning janrga xos xususiyatlariga qarab keys quyidagi turlardan biri shaklida taqdim etilishi mumkin:

- hikoya;
- esse;
- tahliliy yozishma;
- jurnalist tergov;
- hisobot;
- ocherk;
- faktlar majmui;
- statistik materiallar majmui;
- xujjatlar va ishlab chiqarish namunalari majmui.

Keyslar kattaligiga qarab uch turli bo‘ladi:

- *qisqa (lo'nda) keys;*
- *O'rtacha miqdordagi keys;*
- *katta (uzun) keys.*

Keysning kattaligi uning hajmiga bog'liq bo'ladi va uni tahlil etish uchun zarur o'quv vaqtini belgilaydi.

Qisqa keys, shuningdek, «yevropacha», qisqa keys deb ham ataladi. Uning hajmi bir necha jumladan bir-ikki sahifagacha bo'ladi. Uning yechimi ikki soatlik amaliy mashg'ulotning bir qismini band qilishga mo'ljallangan,

O'rtacha miqdordagi keys – uning ko'rib chiqilishi odatda ikki soatlik mashg'ulotni band qiladi.

Katta keys («amerikacha», uzun) – o'nlab sahifalarni o'z ichiga oladi, bir necha amaliy mashg'ulotlar davomida va hatto butun o'quv kursi mobaynida qo'llanilishi mumkin.

Tarkibiy tuzilishi bo'yicha keyslar turlari. Tuzilmaviy xususiyatlariga qarab keyslarning ikki turi farqlanadi:

- *tuzilmaga keltirilgan;*
- *tuzilmaga keltirilmagan.*

Tuzilmali keys o'zining tuzilmali shakli jihatidan vaziyatning idrok etilishi va fikrlanishini engillashtiradigan axborotni o'z ichiga oladi.

Tuzilmaga ega bo'lmagan keys, odatda, muammoni batafsil (ba'zan, hatto haddan ortiq tafsilotlari bilan) yoritadigan katta hajmdagi tuzilmalanmagan axborotni o'z ichiga oladi.

O'quv topshirig'ini taqdim etish usuliga ko'ra testlar turlari. Ushbu tasniflash asosiga ko'ra keyslar ikki turda bo'ladi:

Savolli keys – uning yechilishida tinglovchilar vaziyat bayon qilinganidan keyin qo'yiladigan savollarga javob berishi kerak.

Keys-topshiriq – keysni hal qilish jarayonida bajarilishi lozim bo'lgan vazifa yoki topshiriq, odatda, vaziyat bayonigacha qo'yiladi.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion usullarda dars o'tish jarayonini, ya'ni zamonaviy pedagogik texnologiyalarni til ta'limidan boshlab tashkillashtirish ta'lim tizimida yuqori samara beradi. Bu degani, til ta'limi ta'limning poydevori hisoblanadi. Ana shu poydevorni mustahkam tarzda bunyod etish kelgusi davrlardagi ta'lim jarayonlarining o'tilishida ham qulaylik yaratgan bo'ladi. O'z-o'zidan kelib chiqadiki, til ta'limidan boshlab tashkil etilgan pedagogik texnologiyalar ta'limning keyingi davrlarida tashkil etilishida birinchi bosqich vazifasini o'taydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- «Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat» fanining mazmuni, maqsadi, predmeti va vazifalari

<https://elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar-mustaqil-ish-kurs-ishi/item/13126-pedagogik-texnologiyalar-va-pedagogik-mahorat-fanining-mazmuni-maqsadi-predmeti-va-vazifalari>

- Pedagogik texnologiya nima? Pedagogik texnologiyalar qaysi turlarga bo'linadi?

<https://azkurs.org/1-pedagogik-texnologiya-nima-pedagogik-texnologiyalar-qaysi-tu.html>

- Pedagogik texnologiyalar haqida umumiy tushuncha - Pedagogika - Slaydlar
<https://arxiv.uz/uz/documents/slaydlar/pedagogik-psixologiya/pedagogik-texnologiyalar-haqida-umumiy-tushuncha>
- Iqtisodiy ta’limda yangi pedagogik texnologiyalar – Alldata
<https://alldata.uz/product/iqtisodiy-talimda-yangi-pedagogik-texnologiyalar/>